

12. Там само. – С. 271.
13. Там само. – С. 279.
14. Там само. – С. 293.
15. Там само. – С.300.

Стаття надійшла до редколегії 11.03.15

Щелкунова О.

Психологізм головного героя повісти Тараса Шевченка "Прогулка с удовольствием и не без морали"

В статье исследуется психологизм главного героя повести Тараса Шевченко "Прогулка с удовольствием и не без морали", выделяются основные формы психологизма, анализируются внешние проявления внутреннего мира героя, систематизируются основные черты характера героя. Отмечается многогранности личности рассказчика.

Ключевые слова: Тарас Шевченко, повесть, психологизм, формы психологизма, внутренний мир главного героя, внешние проявления внутренней сущности.

Shchelkunova O.

Psychology of the protagonist of the story of Taras Shevchenko "Prohulka with pleasure and not without morality"

This paper examines the psychology of the protagonist of the story of Taras Shevchenko "Prohulka with pleasure and not without morality" distinguishes major forms of psychologism, analyzes the external manifestations of inner peace hero systematize the basic traits of the character. It is stressed versatility figure of the narrator.

Key words: Taras Shevchenko, story, psychologism, forms of psychologism, inner word of the protagonist, hero external manifestations of the inner essence.

УДК 821.161.2 Шевченко:Симоненко

**О. Шабельна, студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка**

ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ШЕВЧЕНКОВИХ ОБРАЗІВ У ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

У статті досліджується художня інтерпретація Шевченкових образів у творах Василя Симоненка та розкриваються шевченківські мотиви в поезіях поета-шістдесятника. Наголошується на спорідненій тематиці творчості обох творців української національної свідомості. Акцентується увага на ролі тогочасної поезії у вирі політичних гонінь.

Ключові слова: шістдесятництво, Т. Шевченко, В.Симоненко, історико-літературний процес, Кобзар, національна духовність, ідеал борця, ремінісценції, патріотична лірика.

Формування і розвиток шістдесятництва як творчої сили відбувалося у складних умовах. "Прихід шістдесятників в історико-літературний процес відбувався за умов ще неабиякого впливу

постсталінських ідей, а поряд з тим – XX з'їзд партії, що ознаменував появу чогось нового не тільки в політичному житті країни, але й в свідомості народу. Зароджується віра в неминучі суспільні зміни, віра в завтрашній день" [4]. Зрозуміло, такі суспільні зрушення не могли не торкнутися України, тут національно-культурне піднесення проявилось особливо яскраво.

Основним об'єктом творчості молодих поетів, які голосно заявили про себе на початку 60-х років, була людина на складних перехрестях історії, основним ідеалом – ідеал борця за те, що людство могло жити й розвиватися на всій планеті в атмосфері миру, віри в майбутнє, щоб досягнення розуму й були поставлені на благо, а не на шкоду людині. Так, по суті, увага до конкретної особистості, до буденного вводилася у контекст проблем планетарного змісту, і життєвий факт підносився до філософської проблематики збірки В. Симоненка "Тиша і грім" (1962), "Земне тяжіння" (1964).

Ця поезія постала як наслідок участі в політичній боротьбі й результат естетичної полеміки з офіційним письменством. Її зв'язок із творчістю Т. Шевченка має як зовнішній вияв на рівні спільних мотивів, образів, сюжетів, ремінісценцій, епіграфів, цитувань, так і глибинний характер на рівні розуміння специфіки мистецтва. Життєві долі цих поетів надзвичайно схожі, хоча вони жили в різні історичні епохи.

Весь поетичний доробок В. Симоненка стимулює потреба самоусвідомлення і морального самовизначення. Як справедливо зазначала народжена хрущовською "відлигою" критика, поет вразив читача не запаморочливими формалістичними новаціями, не вишуканим мереживом слів, а осяянням краси власної душі, справжністю почуттів, інтелектуальною вишуканістю і молодечим завзяттям. Громом із тиші прийшов в українську літературу Василь Симоненко, в кожному вірші демонструючи свою скромну і величну синівську любов до України:

*Я закоханий палко без міри
У небачену вроду твою.
Все, що в серці натхненне і щире,
Я тобі віддаю [6].*

"Україна для Симоненка – це мати, святиня, вона йому дає крила й снагу, глибину роздумів і художні барви, відданість їй для поета – синівське щастя, і сила, і честь. Нещадний він до її ворогів, глушителів та відступників, проти яких спрямована його спопеляюча ненависть" [3]:

У Симоненка забрали життя, бо в його серці було забагато любові до України. Сама Україна закрила очі своєму молодому синові, і сама Україна благословила Василя Симоненка на

безсмертя, на вічність. Далеко не кожному випадає така честь. Василь Симоненко був одним із перших, що згоріли від любові і гніву, радостей і страждань:

*Як мені даровано багато,
Скільки в мене щастя, горш візьми!
На землі сміятись і страждати,
Жити і любити поміж людьми! [6]*

Любов Симоненка видно не тільки там, де він чітко признається, що закоханий в Україну, що не проміняє її на модні багатства світу, а і там, де скромно описує людську чесну працю, своє дитинство, яке навчило його пісень українського народу:

*Я вірив, що краще всього
Пісні, які знав дідусь.*

Поет з гордістю описує природу рідної землі. І навіть без пишномовства вона постає перед нами у всій своїй красі і величі:

*Верби і тополі, діброви і гаї,
Стежка між нивами плідними,
Гордо я вас називаю – "мої",
Щиро вважаю вас рідними.
Ваша краса, ваша врода не рушена,
Ваше буяння, сади,
Владно ввійшли в моє серце зворушене
Та й залишилися в нім назавжди [6].*

Не досміявся, не дожив, недолюбив Василь Симоненко. На своєму короткому віку він зміг лише своє достраждати.

У підготованих до видання спогадах Станіслава Тельнюка є, зокрема, таке нищівно-гостре й безжальне своєю правдивістю місце: "Смерть вибила Василя з найпередовіших лав борців-лицарів, але далі воювала його поезія, його творча спадщина, пам'ять про нього. І як же ненавиділи його поезію, його пам'ять сталіністи, які за часів Брежнєва здобулися таки на реванш за удар, завданий їм на XX з'їзді КПРС. Не вмер би Василь Симоненко – його б вони загнали туди. Куди загнали Василя Стуса, чи Івана Світличного, чи Євгена Сверстюка, чи Івана Дзюбу, чи Олеся Бердника, чи багатьох інших. Чи загнали б у петлю, як Григора Тютюнника... Вони б знайшли спосіб розквитатися із ним. Але і в цьому я непохитно впевнений – не змусили б його відмовитися від свого "я"".

Він рано збагнув своє призначення, не боявся його і ніби аж накликав свою долю:

*Скільки б не судилося страждати,
Все одно благословлю завжди
День, коли мене родила мати
Для життя, для щастя, для біди [6].*

Василь Симоненко ще на початку творчості вводить у свої поезії найбільш природні та зрозумілі для читача образи України, рідної землі, матері. Саме ця рання патріотична лірика йде ще не так від усвідомленої всепоглинаючої любові до рідного краю, як зумовлена впливом ідейно-естетичних поглядів Т. Шевченка, у ній відчувається відгомін мотивів Кобзаря й подібність стилістичних особливостей тексту.

Інтонації Кобзаря вчуваються у віршах "Шум полів", "Аж з-за гаю набігає тихий вітровий", "Яром та долиною", "Гей, мовчать діброви на краю села". У них В. Симоненко поступово доходить до відчуття духовної спорідненості з Шевченком, усвідомлює, що долучається до важливої справи духовного відродження української нації, але така доля вимагає від поета жертвності. Любов до України – ось що найсильніше пов'язувало цих двох видатних людей, саме тому найбільше інтонаційних і тематичних перегуків творчості поетів проявляється у віршах, звернених до України й рідного народу. У своїх найкращих творах Симоненка численні алюзії з поезією Т. Шевченка не випадковість.

У Т. Шевченка читаємо: "Я так її, я так люблю мою Україну убогу, що проклену святого Бога, за неї душу погублю!" [9].

Симоненко ж пише:

Я проллюся крапелькою крові

На твоє священня знамено!..

Я тоді з твоїм ім'ям вмираю

І в твоєму імені живу... [7].

"Хай мовчать Америки й Росії, коли я з тобою говорю!"; "Народ мій є! Народ мій завжди буде! Ніхто не перекреслить мій народ!" – ці Симоненкові заклики без будь-яких перебільшень естетично близькі до Шевченкових.

У деяких випадках схожість між обома поетами просто вражаюча. Шевченковому "Кавказові" Симоненко створив відповідник – "Курдському братові", в якому чітко прослідковуються Шевченкові інтонації:

Волають гори, кровію політі,

Підбиті зорі падають униз,

В пахкі долини, зранені і зриті,

Вдирається голодний шовінізм [7].

Поезія пройнята пафосом визвольної боротьби, містить алюзії, що допомагають читачеві усвідомити її соціально-політичний підтекст. Ця поезія, створена як відгук на повстання курдів проти іранського шаха, є перегуком через століття з Шевченковим закликом боротися проти російської тиранії. Кожен, хто читає ці рядки:

О, курде, бережи свої набої

Але життя убивців не щади!

На байстрюків свавілля і розбою

Кривавим смерчем, бурєю впади! –

достеменно розуміє, що не тільки про курдів йдеться, а й про Україну під російським шовінізмом.

Обох поетів гнітило те, що українці сприймали життя з рабською покорою й фаталістичною приреченістю, ця риса національного характеру була однією з причин тривалої колоніальної залежності нашої країни. Та сама російщина, що й за Т. Шевченка, панувала за Радянського Союзу в Україні, тільки на місце царів та їх сатрапів до влади прийшов тоталітарний режим. І наскільки змінилися обставини, настільки змінилася й термінологія: у Т. Шевченка були "царі", "сатрапи", "ундіра"; у Симоненка – "лакузи", "духовні покидьки", "заброди", "холуї".

Перша строфа поезії "Вихвалять, і славити, й кричати..." зі збірки "Земне тяжіння" містить недвозначні натяки на політичну ситуацію в Україні, саме тому вона була завбачливо вилучена цензурою:

*Може, так і треба неодмінно,
Як робить давно вже звикли ми:
Падати слухняно на коліна
Перед геніальними людьми.*

Поет конкретизує словами "звикли ми" рабську покору, плазування перед тоталітарним режимом. Після того, як цю строфу було вилучено, втрачалася політична напруга, ідея поезії спрощувалася до шанобливого схиляння перед геніями.

Шевченків "Сон" ("У всякого своя доля...") містить безжальну сатиру на царів та їх прибічників, Симоненкова ж іронія закономірно переростає в сарказм, коли він говорить про владу в цілому і про деспотичне правління Сталіна зокрема ("Балада про зайшого чоловіка", "Монархи", "Казка про Дурила") [10].

Творчість Симоненка – це продовження Шевченкових пророцтв і застережень. Причину світових нещасть Симоненко бачить у всевладді диктаторів і в тотальному підкоренні їм більшості людей, ще досить юним він формує свій морально-етичний кодекс і намагається донести високі духовні цінності до читача.

Важливий струмінь творчості поета, в якому відчуваються аналогії з ідейно-естетичними засадами Т. Шевченка, – схиляння перед жінкою-матір'ю.

Мати, мабуть, – один з найсильніших образів Симоненкової поезії, їй віддано стільки щирої уваги, скільки в нашій літературі не траплялося вже, за словами І. Кошелівця, від Т. Шевченка. Для Т. Шевченка мати, хоч і покритка, – свята, "великомучениця", і для В. Симоненка ця тема була неприховано болючою, що й відбилося в його творчості. [2]. Все життя В.Симоненко ніс у собі почуття провини перед матір'ю і перед усіма жінками, що він – сильний і мужній чоловік – змушений безсило споглядати горе матері, баби Онисі й усіх намучених, страждених жінок. У його романтизованому ідеалі життя жінка мала б тільки народжувати й виховувати дітей, і

це було найвеличніше її завдання. У той же час цю святу місію було відкинуто на периферію обов'язків сільської трудівниці, яка "зуби стиснувши, виконувала план". І тому початкова повага до кожної жінки вже у змужнілого поета зміцнюється й переростає у возвеличення краси материнства.

"Одинокa матір" – разючий приклад у поезії, як мотив "Катерини", більше ніж через сто років пізніше повторився з такою дивовижною поетичною експресією в творчості молодого поета.

Гнівне звинувачення радянській системі звучить у його словах:

*Нехай духовні покидьки
Й заброди
Байстрям, безбатченком
Назвуть твоє дитя!
Найтяжчий злочин –
Вкрасти у народу
Тобі довірене життя [6].*

В. Симоненка недарма називають послідовником Великого Кобзаря, поетом шевченківського звучання. У його творах відчуваються співзвучні мотиви, образи, подібний і стиль написання поезії. [1]. Поет відчув віяння часу й потребу читача в простому й щирому слові, тож біля витоків своєї творчості поставив грізне слово Т. Шевченка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Вінграновський М.* Всі ми одного часу і народу: Слово про В. Симоненка. // Київ. – 1989. – № 3. – С. 8–9.
2. *Гончар О.* Витязь молодшої української поезії / Симоненко В. Поезії. – К.: "Рад. письменник", 1984 – С. 6.
3. *Дзюба І.* З криниці літ: в 3 т. / І. Дзюба. – К.: Обереги, 2007. – Т. 2: Тарас Шевченко. 2007. – 848 с.
4. *Драч І.* Вибрані твори: В 2 т., Т. 1: Поезії / Передм. Л. Новиченка. – К.: Дніпро, 1986.
5. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ "Академія", 1997.
6. *Симоненко В.* Берег чекань / Вибір і коментарі І. Кошелівця. – К.: "Наукова думка", 2001.
7. *Симоненко В.* У твоєму імені живу. – К., 1994.
8. *Ткаченко А.* Василь Симоненко. – К., 1990.
9. *Яременко В.* Життя і поетична творчість Василя Симоненка // Симоненко Василь. Спадщина: У 2 т. – К.: ДП "Видавничий дім "Персонал", 2008.

Стаття надійшла до редколегії 11.03.15

Шабельная О.

Художественная интерпретация образов Тараса Шевченко в творчестве Василия Симоненко

В статье исследуется художественная интерпретация Шевченковых образов в произведениях Василия Симоненко и раскрываются шевченковские мотивы в поэзии поэта-шестидесятника. Отмечается родственная тематика творчества обоих создателей украинского национального сознания. Акцентируется внимание на роли поэзии в водовороте политических гонений.

Ключевые слова: шестидесятники, Т. Шевченко, В. Симоненко, историко-литературный процесс, Кобзарь, национальная духовность, идеал борца, реминисценции, патриотическая лирика.

Shabelna O.

The artistic interpretation of Taras Shevchenko's images in creativity of Vasyl Symonenko

The artistic interpretation of Shevchenko's types in the works of V. Symonenko is researched in the article. It also reveals Shevchenko's motif in the poetry of the 60's. The article emphasizes the related subject matter of both creators' creative work. They are creators of Ukrainian national acknowledgement. The article emphasizes attention on the role of poetry of those days in the focus of political persecution.

Key words: 60's, T. Shevchenko, V. Symonenko, historical and literary process, Kobzar, national spirituality, the ideal of the fighter, reminiscences, patriotic lyric poetry.

УДК 821.161.2-82.091ШевченкоТ.

**Т. Сивець, асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка**

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ТВОРЧОСТІ У ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ТА ПРОПОВІДНИЦЬКОМУ ДИСКУРСІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

У статті досліджується структура базових концептів, які утворюють концептуальну модель творчості у двох різних ментальних картинах світу. За основу для компаративного концептуального аналізу середньовічної платформи взято творчість Якова Мниха, Кліма Смолятича та Володимира Мономаха, а романтичної, відповідно, – тріптих Тараса Шевченка "Доля. – Муза. – Слава".

Ключові слова: дискурс, концепт, концептуальна модель, ментальна картина світу, середньовічний світогляд, романтичний світогляд.

В межах певної естетичної платформи та історичних умов завжди існувало поняття канону і авторської інтерпретації. По суті, це проблема традиції та новаторства на будь-якому синхронічному зрізі історико-культурної доби. Те, що література Київської Русі окреслювала поняття канону як данину визначальним християнським концептам та суворим дотриманням жанрових характеристик, лише підтверджує факт циклічної актуалізації проблеми. Відтак, постає питання: чому певна історико-літературна доба формує особливий інвентарій художніх форм і стильову доміную, а література постмодернізму тяжіє до еквівокативності жанрових форм, а точніше – їх сублімації. Безумовно, з приводу визначення літератури постмодерну в аспекті культурного значення (особливо українського здобутку) точаться дискусії, проте ніхто не сумнівається, чим була мистецька книжна спадщина Середньовіччя чи ліро-епічний доробок Романтизму. За словами В. Карасика, містком до виходу на "концептосферу суспільства", а, зрештою, і на